

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חקת

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת הקת

- א..... ישועה קרובה לבוא - יתייצב בשלוות הנפש ויאמין שישועתו מוכנת ומזומנת
- ג..... עצת ה' היא תקום - הקב"ה מנהיג את העולם כפי רצונו
- ז..... כי ארנון גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה
- י..... הרוצה בתשובה - מעלת השבים בתשובה יותר מצדיקים גמורים
- יג..... צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו
- יד..... ממית עצמו עליה - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ב'גיעה'

פרשת הקת

ממשיך את הישועה שיפקח הקב"ה את עיניו וימצא 'מים חיים' בשפע גדול ועצום.¹

מעין הדברים כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ויגש ד"ה ולא יכול) שהעצה להיושע בדבר ישועה ורחמים לכל הדאגות העומדים על האדם היא להתאפק ולא 'לדחוק את השעה' (וכבר אמרו חז"ל ברכות סד., כל הדוחק את השעה - שעה דוחקתו), אלא ישב ויצפה בשלוות הנפש לישועת ה', מתוך אמונה עזה כי בוודאי כבר הכינו את ישועתו ממעל, ובבוא העת היא תגיענו, ועי"ז אכן יוושע בכל טוב. ובוה מפרש בלשון הכתוב (בראשית מה א) 'ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו', וז"ל, פירוש, ולא יכול - היינו כשהשעה דחוקה לו ח"ו, ולא יכול לשיית עצות בנפשו, יוסף להתאפק עוד, עד יעבור זעם ולא יהיה דוחק את השעה, וזאת היא עצה לכל הנצבים עליו, היינו לכל הדאגות העומדים על האדם. עכ"ל.

בא וראה עד כמה מעולה היא מידת הסבלנות, וכביאורו הנורא של הרה"ק מוואלברו' זי"ע (עבודת יששכר בפרשתן) על המעשה בהפטרות דפרשתן (שופטים יא א-ג) 'ויפתח הגלעדי היה גיבור חיל וגו', ויגרשו את יפתח ויאמרו לו לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת

ישועה קרובה לבוא - יתייצב בשלוות הנפש ויאמין שישועתו מוכנת ומזומנת

בפרשתן (כ ה), 'ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו', כתב הרה"ק השפת אמת' זי"ע (תרנ"ט ד"ה בפסוק) לבאר הטעם שרצה הקב"ה להושיעם דייקא באופן כזה, שהנה אמרו חז"ל (בר"ר נג יד) 'אמר רבי בנימין, הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא (בראשית כא יט) ויפקח אלוקים את עיניה', וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בזה"ל, כי לעולם כל הנצרך לכל בריה מוכן בכל מקום ובכל עת אלא שהוא מוסתר מעין הגשמי, וכשהקב"ה מאיר עיניו רואה שהכל לפניו". ובוה מבאר, שזו היתה הכוונה העליונה באומרו 'ודברתם אל הסלע', שיפקחו עיני בני ישראל ויראו כי המים מוכנים להם מכבר בסלע.

וללמד על הכלל כולו יצא, בכל 'סלע' שנודמן לאדם, כשזקוק לישועה בכל עניין שהוא, ונדמה שאין שום דרך הצלה ומבוא לישועה, יתחזק באמונה שלימה כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו², וכבר הקדים הקב"ה את הרפואה למכה והכין עבורו את ישועתו אלא שלעת עתה נסתרת היא מעיניו, ובאמונה זו הינו

א. וכבר נודעה ה'סגולה' למציאת אבדה לומר דברי המדרש הללו אמר רבי בנימין וכו'. ובאמת אין זה 'אמירה' ולחש בעלמא... אלא המכוון בזה שישריש בעצמו את האמונה הטהורה שהקב"ה מספק לאדם כל צרכיו וכבר הכין לו ישועתו, ואינו זקוק אלא שיפתח ה' את עיניו, וכשישריש זאת בקרבו מיד 'ימצא' את אבדתו העומדת ומזומנת לו מכבר.

ב. אחד מחסידי הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שלח לרבו אגרת בה ביכה נוראות על מצבו הקשה שהוא שרוי בו, ומכל צד ורוח הולך לו בקושי והסתר, ומרוב כאבו פתח את מכתבו בזעקת 'מאין יבוא עזרי', החזיר לו ה'נתיבות שלום', מדוע לא שמת אל לבך כי תשובתך בהמשך הפסוק - תשובה המאירה כל מחשכים 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ'... (נת"ש מכתבי קודש, צה).

ג. שמעתי מת"ח מופלג שליט"א, לבאר בפסוק (תהלים פא ח) 'בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנוך על מי מריבה סלה', ותמוה, שהרי נסיון ד'מי מריבה' לא היה אלא פעם אחת בדור המדבר, ומדוע אומר 'אבחנוך' על מי מריבה סלה, שהוא נסיון ומבחן לעולם ועד, ומבאר, שקאי על כל הדורות, לכל איש ישראל בכל הקורות אותו, פעמים שרוי במצב קשה כאבן של הסתרה, קושי ויסורים, חולי או שאר צרות, או שרעהו ביזהו או היכהו, באותה שעה ישנם שני מיני אנשים, יש ה'מכה' את עצמו או את סובביו מתוך רוגז ועצבון רוח, ויש מי שרואה בכך כי 'מדברים' אליו מן השמים, או שהוא מדבר לשמים בדיבורי אמונה ובטחון, אבי שבשמים ידעתי גם ידעתי, כי שלחת לי בזה 'הודעה' מן השמים, ואף אם איני יודע מה הנני מאמין שהכל טובתי, וזהו הנסיון לדורות - לראות אם הינך 'מכה' את עצמך, או ש'תדבר' אל ה' ותנו לא מידי.

באר הפרשה - פרשת הקת

(מנילה כא.) שעייבב עצמו בידיעה ברורה כי כל מאי העביד רחמנא לטב עביד, והכל 'טוב' הוא. וכ"כ הרגיל עצמו בזה, עד ש'ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים', שהתלקטו סביבו אנשים רבים אשר שפכו לבם לפניו על כל צרותיהם ותלאותיהם... והוא הכניס בלבם תבונה ודעת להבין ולהשכיל שכל הצרות הם לטובתו של אדם, ועי"ז הוציאם מכל צרותיהם עד שנהיו ריקים מכל צרותיהם, ונפקחו עיניהם לראות כי הכל 'ארץ טוב', ובשבר כל זה נעשה לבסוף 'ראש וקצין' על כל עם בני ישראל, בזכות הסבלנות - שקיבל באהבה באמונה תמימה בצור כל עולמים.

בללו של דבר, יקבל אדם את הנהגת הבורא עמו בין בעצמו בין ע"י שלוחיו, בהשקט ובבטחה מתוך אמונה תמימה ופשוטה.

וע"י התחזקותו באמונה שלימה בעת הקושי והיסורים יעברו מעליו כל ייסורי הנפש בידיעתו כי טובה

אתה, ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים, וצ"ב, מדוע ברח יפתח, הרי לא רצו אחיו כלל להרגו, ומרוצים היו שישב עמם, אלא שלא רצו לתת לו חלק ונחלה מירושת אביהם, ואם ברח משום רוגז, היה יכול להלך בנחת ולא היה צריך לברוח, ועוד קשה הרי העיד הכתוב שהוא היה גיבור חיל, א"כ מדוע לא נטל מהם את הנחלה בכוח גבורתו.

ומבאר, שאכן, בכוח גבורתו של יפתח היה להוציא מהם את הנחלה, אלא שכבש את יצרו וקיבל על עצמו מידת הסבלנות, לעשות עצמו כ'נרדף' תחתיהם, וסבל חרפתו. אך מכיוון שלא האמין בעצמו, בידעו שהיצר אורב לאדם בכל עת מצוא, וחשש שאם ישב יחד עם האחים יבוא היצר באחד הימים ויפתנו להוציא מהם הנחלה, על כן ברח מהם כבורח מן השונא הבא עליו להרגו, וזהו 'וישב בארץ טוב', ישיבה לשון עכבה

ד. וכך כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמייה"ל שער התבונה פ"ח) לבאר היאך ניתן להגיע למדרגת 'שמחים ביסורים' שעליהם הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', וז"ל, כי מדה זו באה לאדם מצד קדושת הנפש ומאמונתה הטהורה בה' שהוא משגיח על כל דרכיו, כמו שכתוב (איוב לד כא) 'כי עיניו על דרכי איש', ועושה הכל לטובתו. עכ"ל. כענין זה ענה פעם הגאון הגדול הרא"מ שך זצ"ל, ליהודי 'נרדף' שנכנס אליו וביכה לפניו את מר גורלו, רבי הרודפים' ממררים את חיי, אין לי לא יום ולא לילה, אינם נותנים לי מנוח אף לא רגע אחד ביום... א"ל רה"י, תדע, ש'ישועת ה' כהרף עין' ברגע אחד, יאר ה' פניו אליך ותשכח מכל הרדיפות והדחקות, ועד אז התחזק נא בדברי חז"ל (גיטין לו:) 'תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. אדהכי והכי הגישו לפני רה"י כוס 'תה' ועל ידה כף דבש, התבונן בה רה"י, ולאחר מכן אמר, התבונן נא במאכל זה ששמו דבש ותראה פלאות, כי הדבש נעשה מהדבורים, אשר בטבעם הם 'רודפים' את האדם, לא יתנו לו מנוח לרגע, יבואו מימין ומשמאל, אם יעמוד האיש בדרכם ימצאו דמו ויעקצו אותו עד כדי ריצה לבית החולים, ודייקא מהם יוצא הדבש - המאכל המתוק שבעולם... כי אכן, דייקא מאלו הרודפים והממררים את חיינו מהם יצא לבסוף דבש מתוק נעים וטוב לחיך... ואין הדברים אמורים דווקא ב'רודפים' כפשוטו, אלא לרמוז לאדם בכל מיני 'רדיפות' ו'עקיצות' כי משם יצא לו דבש למתק ולהאיר את חיינו.

ה. בפרשתן (יט ב), 'זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', וברש"י, 'לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה' (יומא סז:). ורמזו בזה כי זוהי תכלית הטהרה, שלא יהרהר האדם אחר מידותיו של הקב"ה, אלא יהלך אחריו באמונה תמימה, כדכתיב (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', ופירש"י, 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו'.

בדרך זה ביאר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע למה נסמכה פרשת חוקת לפר' קרח, שכבר ביאר זקנו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע (שש"ק, קרח) מה שאמרו חז"ל 'קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו', שהכוונה היא מה ראה לשטות זו גופא - להיות פקח... כי מחובת האדם לילך בתמימות ובפשטות בלי 'חכמות' וחשבונות... וענין זה ממש למדנו גם בפרשתן בענין פרה אדומה שהתכלית הוא 'תמימה'...

במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון, והכוונה, כמבואר ברש"י (ומקור הדברים בחולין ס:) שעל בני ישראל נאסר להילחם במואב ולכבוש מהם את ארצם, מה עשה הקב"ה, נתן בלב 'סיחון מלך האמורי' להילחם במואב ולקח את ארצם, ומעתה אין הארץ של 'מואב' אלא של 'אמורי', ומותרים בני ישראל לכבוש ערים אלו מידו, והיינו דאמרי 'עמון ומואב מיהרו בסיחון'. וזהו שאמר הכתוב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה - כי חשבון עיר סיחון והוא נלחם במואב'.

מבאן הרווחנו יסוד איתן לכל העניינים הנוגעים לחיינו, בראותנו כיצד א-ל נורא עלילה מסבב ומנהל עולמו להביא הדבר לתכלית טוב, כפי הכוונה העליונה, ורק בעיני בשר נראה שסיחון הוא גיבור חיל ואיש מלחמה היוצא למערכה לכבוש את מואב בכדי להגדיל

גדולה נצמחת לו מאותם ייסורים. וכמו שכתב ב'אור החיים' הקדוש בפרשתן, כי פרה אדומה תמימה - היינו, תמימה באדמומיות, כלומר מלאה 'דינים', ומדוע כי 'אשר לא עלה עליה עול' כי העול ימתק הדינים בסוד מאמרם (ברכות ה.) יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, נמצא, שדייקא ע"י היסורים והקושי מתמתקין כל הדינים והרע בטל ומבוטל.

עצת ה' היא תקום - הקב"ה מנהיג את העולם כפי רצונו בפרשתן (כא כו), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון, ובגמ' (ב"ב עה:) 'בואו ונחשב חשבוננו של עולם'. יש שרמזו בזה, כי בפסוקים שלפניהם כתיב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון ובכל בנותיה, כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם

1. פעם נפלה אחת מקרובותיו של הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל ר"י סלבודקא ושברה את רגלה באופן נורא וקשה, ויחד עם רגליה נשברה גם רוחה כי הייתה כלואה בבית כשהיא שוכבת עם 'גבס' (cest) סביב רגליה, ולקיים מצוות 'ומבשרך אל תתעלם' נקרא ר' אייזיק לחזקה ולרומם רוחה, בתוך דברי החיזוק שאל ר' אייזיק, האם זכורים לה צערם של תשעה ירחי לידה, ולאחריהם חבלי הלידה - יסורים קשים ומרים, ותאמר הן, שוב שאל ר"א, האם זכרונות אלו מרים הם או מתוקים, בוודאי זכורים המה לטובה, וכל כך למה, מאחר שהם הניבו תוצאות - שנולד בן יקר וחביב, המרווה את הוריו נחת דקדושה וממלא את כל ישותם בשמחה גיל ורנן, כך, על כל 'סובל' יסורים לדעת, כי הם הכנה וכ'חבלי לידה' להוליד לו כל מיני שמחה וישועה בכל המצטרך לו... בדבר ישועה ורחמים. אלא מאי תענו כנגדי ותאמרו כי איננו רואים את התוצאה הלזו, מ"מ יש להאמין כי כך הם פני הדברים.

2. ידוע ומפורסם מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי ראש חודש א יא) שיש לכוון בתפילת מוסף דראש חודש בברכת 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים' - את הצירוף של שם הוי"ה הק' השייך לאותו החודש, והוא שם היוצא מאחד ממקראי הקודש (מקורו בפרע"ח שי"ט פ"ג). והנה, צירופו של חודש תמוז הוא ה-ו-ה-י ויוצא מסופי תיבות של הפסוק (אסתר ה יג) 'וכל זה איננו שוה לי' (בני יששכר תמוז א), והוא שם הוי"ה בהיפוך הגמור הרומז להנהגת דין, ואמרו בעלי הרמז, כי כדי ליישר ולסדר צירוף זה ב'שם הוי"ה כסדרו' המורה על הנהגת רחמים פשוטים, אין לנו אלא לקחת את האות 'יו"ד' מסוף התיבה לתחילת התיבה ומעתה ייקרא י-ה-ו-ה. והנה האות יו"ד מרמזת ל'יהודי', והיינו שבשעה שהיהודי מעמיד עצמו ואת 'יהדותו' - אמונתו בה' במקום הראשון, תחילה לכל הנעשה עמו הן ברוח הן בגשם, ייהפך כל הנהגת ה' עמו לרחמים וחסדים פשוטים ומגולים.

3. מעשה נפלא היה לאחרונה ממש וכפי שהעידו בעלי המעשה, קבוצת תלמידות מאחד ה'סמינרים' בעיה"ק ירושלים נסעו בראשות המחנכות שלהן לשבות בצוותא בעיה"ק צפת ת"ו, בפניא דמעלי שבתא הלכו להתפלל קבלת שבת בבית הכנסת, בהיותם שמה החל התינוק של המחנכת להשתולל כש'ידו בכל'... אמו ניסתה להרגיע אותו כדי שלא יפריע לסדר התפילה ולא הצליחה, התינוק המשיך בשלו עד שלפתע השליך את ה'סידור' של אמו מ'מעלה למטה' - לתוככי עזרת הגברים, והיה זה סידור בכריכת עור עבה וכבד, וחששו מאוד שמא נפל הסידור על ראש אחד המתפללים...

אחר התפילה שלחו לבקש אחר הסידור היקר, ובא להחזירו 'לא פחות ולא יותר' מאשר בעל תשובה אשר כל חזונו מעידה עליו כאלף עדים שזה עתה החל להתקרב, וסיפר בהתרגשות, היום כשנכנסתי לבית הכנסת להתפלל הרגשתי כנטע זר, כי לא ידעתי מה ואיך אומרים, התבוננתי מסביבי וראיתי שכולם מתפללים מתוך סידור, אלא שבאותה שעה כבר לא נשאר בארון הספרים אפילו סידור אחד עבורי, מיד נשאתי עיני למרום, ואמרתי, אבי

באר הפרשה - פרשת הקת

את מלכותו, אבל באמת 'יושב בשמים ישחק', כי אין ישראל, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום^ט. כאן גבורה ואין 'כאן' סיחון... אלא הכל הם כ'בלי' ומעתה יאמרו המושלים בואו חשבון - בואו ונחשב משחק' בידיו של הקב"ה להעביר מקומות אלו לידי חשבוננו של עולם, כי מכאן נלמד לכל תהלוכות החיים.

שבשמים, זקוק אנכי בנך לסידור, אינני בקי ולא אדע מה מתפללים, אנא שלח לי סידור, תוך כדי דיבור ממש נפל על השולחן אשר לפני סידור מן השמים...

מעתה התבונן נא בנפלאות דרכי ההשגחה העליונה, תינוק המבלבל את אמו ואינו נח ושקט עד שזורק את הסידור, והכל מושגח מן שמיא ש'מתקרב' פלוני יקבלנו ברגע אחר תפילתו, למען יעלה בידו להתפלל, ולמען הראותו שהקב"ה מקשיב לתפילתו...

ובהאי עניינא, איש יקר בשם ר' דוד שליט"א המתגורר בצרפת (פראנקרייך) שלח לנו מעשה דבדידיה הוי עובדא, לפני כשבועיים נכנסתי בשעות הערב לחנות לממכר מזון והנה אני רואה שבאחת הפינות נערכת מכירת משחקי פליי-מוביל, פניתי לאותה פינה וחפשתי לקנות משהו עבור בני אהרן בן הארבע, מצאתי רכב קטן דוגמת רכב משטרה - אשר ידעתי כי הוא אוהב את זה מאד, וקניתי זאת עבורו - דבר שלא עשיתי מעודי ועד היום. בהגיעי הביתה כבר נם הילד את שנת הליל, על כן נתתי את האוטו הקטן לבני ביתי וספרתי לה שקניתי לבנו אהרן, היא קפצה ממקומה כאדם הרואה דבר פלא והפלא שלא ראהו מעולם, שאלתי אותה מדוע הינך מתפעלת כל כך, מדוע הינך ממש יוצאת מהכלים... ענתה לי, זה עתה בטרם שנרדם הילד סיפרתי לו מעשה באשה שנחלתה והתפללה אל ה' שישלח לה רפואה שלימה מן השמים, ואכן תפילתה נתקבלה בשמים ונתרפאה לגמרי, שאל הילד וכי גם אני יכול להתפלל אל ה', השבתי לו, בוודאי... וכי ברצונך להתפלל על דבר מה, ענה הילד, הן, והתפלל בלשונו אני רוצה אוטו... והנה עיניי רואות ולא זר שאכן, שמע אלוקים הקשיב לקול תפילתו...

ומוסיף ר' דוד, כל השומע ואני בתוכם משתומם כיצד הקב"ה שמע לקול הנער באשר הוא שם, ומילא לו מיד מבוקשו, אבל, 'בעל השמחה' עצמו - הילד לא התרגש כלל, וקיבל זאת בפשיטות, שהרי בעצמו שמע מאמו שהקב"ה שומע תפילת כל פה... ואף עלינו 'לקלוט ריח טוב' השריש היטב בעצמנו את האמונה הפשוטה בכוחה של תפילה עד שלא 'נתפעל' כלל...

ט. וכבר אמרו לפרש את הפסוק (משלי יט כא) 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום', ש'המחשבות הרבות אשר בלב האיש' - שהוא מחשב שפעולותיו יגרמו שיהיה כך וכך... ואלו המחשבות שבלב איש הם עצמם יביאו שעצת ה' תקום ותצא לפועל.

ואכן, רבות מצינו בקורות הימים שפעמים ופעולת אדם להרע לרעהו היא גופא תקרב אליו טובתו. וכן ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה לכן, תקנ"ד) במעשה דיפתח הנ"ל אשר גירשו אותו אחיו, והלך לארץ טוב והתלקטו אליו אנשים ריקים, 'ויהי כאשר נלחמו בני עמון עם ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב, ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון, ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, ויאמרו זקני גלעד אל יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד', ולכאורה קשה מה תשובה ענו לו על טענתו כנגדם שאתם שנאתם אתי ותגרשוני וכו', וכן מהו שאמרו 'לכן', ומבאר ה'חתם סופר' שכך אמרו לו, אמת שהייתה מחשבתנו להרע לך כשגירשנו אותך מבית אבינו, אך למעשה פעולה זו עצמה היתה לך לטובה, שעל ידי זה נתלקטו אליך אנשים ריקים והיית לבן חיל, ומחמת כן אנו מבקשים ממך לשוב ולהיות ראש על כל יושבי גלעד, והרי זה דומה למה שאמר יוסף לאחיו 'ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה' (בראשית נ כ), וזהו אומרם 'לכן שבנו אליך' - שעתה נעשית מוכן להתמונות עלינו לראש.

באופן דומה מבאר הגה"ק החיד"א זי"ע (צווארי שלל, הפטרת פרשתו) את הכתוב, בהקדם ביאור דברי המשנה (אבות ד רב) 'אל תהי בז לכל אדם' כי סוף דבר מה שביזה את חברו יגרום שחברו יעלה לגדולה וזה המבזה יצטרך לבקש ממנו טובתו... וזהו המשך דברי המשנה, 'שאיין לך אדם' שתבזהו אשר לא כדת 'שאיין לו שעה' - בשביל שסבל בזיון וחטאת לו. וכזאת אמרו זקני גלעד ליפתח, כי אכן, זה עצמו שגרשנו אותך לכן שבנו אליך, כי דייקא בזכות זה עלית לגדולה ונגרם שנצטרך לבוא להתחנן אליך שתיטיב לנו (ובזה רמזו לו שלא יקום ויטור להם רעה, כי כל גדולתו באה לו בזכות רדיפותיהם, נמצא ש'טובה' הם גרמו לו ולא רעה. ומעתה ידע כל 'בעל המחלוקת' כי סוף דבר שישוב ויחזור ה'גלגל' בעולם).

באר הפרשה - פרשת הקת

ה

שאין ביד האדם לעשות מאומה, ולא יועילו לו כל להרבות הונו ולהשיג אפילו כמלוא נימה יתר ממה תחבולות אנוש וכל אופני ודרכי ההשתדלויות שבעולם שנקצב עליו".

הנה איתא בגמרא (ב"ב טז:) 'אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון (נחש) שמכישה' וכך היא יולדת. וצריך להבין, מדוע דייקא ה'נחש' זוכה להציל את האילה ולא בע"ח אחר כגון העקרב וכיו"ב. וביאר בזה אחד מגדולי הדור שליט"א במתיקות נפלאה, דהנה, בספר 'חובות הלבבות' (שער הבטחון פ"ג) מאריך לבאר בטבעים שהטביע הקב"ה בבעלי החיים, ובתוך דבריו הביא שבטבעו של איל לצוד נחשים, וכן איתא במדרש (שוח"ט תהלים כב, למנצח על אילת השחר) בית שיש בו נחשים מביאים קרן של אילת ומעשנים אותו, ומיד הנחש בורח, ולכן נקראת אסתר 'אילת' כי היא הבריחה את ה'נחש' – המן הרשע מבית אחשוורוש, האמור מכל זה שהאיילה היא הרודפת ומוצצת דמם של נחשים, אמור מעתה, כי מה שהנחש בא להכיש את האיילה בשעה שהיא כורעת ללדת, אינו בא מטוב לבו או ממידות טובות, רק אדרבה, הנחש מצא לו עת חולשה באיילה שאז יבוא לנקום בה נקמה אישית על ה'רדיפות', והנה הנחש סבור שנקם באיילה, והרגה אחת ולתמיד, אבל 'יושב בשמים ישחק', והוא מראה לכל, עד כמה מעשה נקימה זה אינו אלא חסד גמור עם האיילה – להציל את חייה וחי וולדה. מכאן ילמוד כל חד בדידיה, כשנראה לו שפלוני מצא לו עילה לנקום בו, להזיקו וכיו"ב, ידע נאמנה, שהכל בידי ה', וכדיוק לשון הגמ' אני מזמין לה דרקון, כי אותו נחש 'רשע' ושונא לא הגיע מעצמו אלא הקב"ה ברוב טובו הזמינו ושלחו להכישה לטובתה, וברצותו מתקן רפואה ממכה עצמה. ושנאת פלוני ונקמתו אינם אלא פתח הצלה וישועה לפניך. ויש להוסיף עוד לימוד בענין זה, כי אם היו הנחשים מעבירים על מידותיהם ומתאפקים מלנקום ומתחזקים בדברי דוד המלך 'זה' אמר לו קלל' וכדו', הרי היו גורמים שתוך זמן קצר היה מין האיילה נכחד כליל מן העולם, שהרי כל האיילות היו מתות עם ולדן במעיהם בהקשותן בלדתן וכדברי הגמ' שם שאם היה הנחש משתהה רגע אחד מלהכישה היתה מתה, והאיילים הזכרים היו מתים תוך כמה שנים בהגיע זמנם לילך בדרך כל הארץ, ואז היו הנחשים מברכים 'ברוך שפטרני' על אויביהם עולמית והיו יכולים להסתובב בשדות, בכרמים וביערות באין מפריע. היוצא מזה שהנחשים ע"י נקמתן המתוקה הם עצמם גרמו נזק אדיר לעצמם הנוגע לעסקי נפשות ממש. ללמדנו על אותם שאין מעבירים על מידותיהם ונושכים את השני ברוב הנאה כי הגיע זמן פרעון... ואינם משימים אל לב שלא הזיקו אלא לעצמם...

י. מעשה ביונה שנקלעה לבית הרב שליט"א, משראתה לאיזו צרה נכנסה... מיהרה לעוף החוצה דרך החלון שהיה נראה לעיניה כפתוח, אבל באמת היו חלונות הזכוכית נעולים על מסגר ובריה, וממילא בבואה עד חלון הזכוכית נתקלה בו נחבלה ונפלה, לא התייאשה היונה, הגביהה עצמה מן הקרקע ושוב פרשה כנפיה ו'עפה' אל החלון, שוב נחבטה כהוגן וצנחה לארץ כשהיא מוכה וחבולה. אדהכי והכי שמע בעל הבית את קולות נפילתה וראה את אשר לפניו, נכמרו רחמיו ופתח את החלון לרווחה, יונה זו שוב התחזקה ועפה לעבר הכותל ההוא, והפעם יצאה לחירות עולם. והנה, אותה יונה בטוחה בעצמה ש'הצליחה', דפקה עצמה בחלון פעם ופעמיים עד שבפעם השלישית הצליחה לצאת... ואינה יודעת כי מעשיה לא הועילו ולא כלום, והיתה יכולה להטיח ראשה בחלון כל היום וכל הלילה ולא היה 'זו' מאומה, אלא שהיה כאן מאן דהו שפתח את החלון ורק מחמתו השתחררה מ'בית האסורים'...

ובאמת מעשה זה הוא משל וציור על כל צורת חיי עולם המעשה, שיוצא אדם לעבודתו, ונדמה לו שכוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, הנה עשה מעשה ועלתה בידו, ולעיתים כשאינו מצליח בפעם הראשונה מוסיף לעשות עוד פעולות עד שמצליח... ואינו יודע כי כל מעשים אלו אין בידם להביא לו מאומה, והרי הוא כמטיח ראשו בקיר שאינו מועיל אלא לפצוע גופו ונפשו ולייגע עצמו, וסיבת ההצלחה היא כי מן השמים 'פתחו לו חלון' ושערי פרנסה... הן אמת שצריך לעשות 'השתדלות' כי גזירת מלך היא על כל באי עולם השוכנים בעולם המעשה, ואף אותה יונה, אם לא הייתה דופקת עצמה בחלון לא היה בעל הבית משים ליבו לדבר ולא היה נחלץ לעזרתה, אך צריך לזכור שאין זה אלא השתדלות ותו לא, אבל הפרנסה עצמה מגיעה בלא שום שייכות למעשיו.

יא. מעשה בעני מרוד שלא הצליח למצוא שום מקור לפרנסתו ונמלך בדעתו להגר לארה"ב, כי שמע ששם הכל מתפרנסים בכבוד ואף באים לידי עשירות, ובטרם נסיעתו הלך לשאול בעצתו של הגאון רבי חיים מבריסק זי"ע, נענה לו ר' חיים, אילו היית עני בדרך הטבע אכן היה נאה ויאה שתפליג לעבר הים שם תמצא את עושרך, אך מאחר שעניותך אינה בדרך הטבע אלא כי כן הוא רצון השי"ת, אם כן מה לך לטרוח ולנסוע לארץ מרחק,

באר הפרשה - פרשת הקת

בדברים הללו ביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (תר"צ) בכתוב בפרשתן (כא ח) 'עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי', והקשו בגמ' (ר"ה כט.). 'וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים'. והקושיא ידועה, שאם אין הנחש מחיה אלא הכל היה תלוי אם מסתכלים כלפי מעלה, אם כן לאיזה

צורך הוצרכו להסתכל בנחש ורק מי ש'ראה אותו וחי', הרי היה יכול הקב"ה לומר שיסתכלו כלפי מעלה וישעבדו ליבם ועי"ז יחיו. ומבאר ה'אמרי אמת', שהא גופא רצה הקב"ה ללמדם שגם מה שניזקו מתחילה לא היה מהכשת הנחש, אלא כי כן היה דבר המלך"ב (והתא גרס), וראיה, שגם הרפואה באה ע"י נחש זה - בהבטה עליו, והרי לא יתכן שהנחש ממית ומחיה בחדא מחתא, ובעל כרחך תבין שאין כאן 'טבע' כלל,

והרי העשירות יכולה לבוא אליך גם בהיותך כאן... והיינו כי 'ממה נפשך', אם נשתנה דינך ונגזר עליך מהיום והלאה עשירות, א"כ אין כל צורך בנסיעה הרחוקה עבור זה, ואם גזירת העניות עדיין עומדת בעינה אזי מה טעם יש לעבור לארה"ב, הרי עניותך תרדוף אחריו עד שמה, וכי עדיף לך להיות עני ואביון בארץ מרחקים מאשר בביתך זה.

כיוצא בדבר סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל, פעם נכנס יהודי (שלא היה מחסידי טשורטקוב) אל הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לקבל ברכת פרידה, כי כאן בארצות אירופה (יורופ) הנו 'מחוסר פרנסה' ובדעתו לעקור דירתו לארה"ב שם תבוא הרווחה לביתו. א"ל הרה"ק, אברכך בברכת הדרך, אבל שליחות אחת אבקשך לשלחך, שתמסור 'פריסת שלום' אל האלוקים של ארה"ב, נחרד האיש ושאל את הרבי וכי יש ח"ו שני רשויות... והרי הקב"ה יחיד הוא בעולמו ואותו הקב"ה שברא את כל העולם כולו נמצא בארה"ב ובאותה מידה גם כאן בטשורטקוב, ברחבי אירופה ובכל פינה נידחת שבעולם. א"ל הרה"ק, אכן, לזאת כוונתי, מדוע תדמה בנפשך כי בארה"ב תצליח בפרנסה יותר מכאן, הרי אותו הבורא שיפרנס אותך בארה"ב בידו לפרנס אותך כאן באירופה. אגב, הלא אכן לא נסע, וניצלו חייו, כי היה לו טיקעט (כרטיס) להפליג בדרך ים באנייה הנקראת 'טיטאניק' ששקעה באותה הפלגה למצולות ים.

יב. דבר נפלא אמר כ"ק אדמו"ר מקאלוב שליט"א לרפ"ש לבאר בדרך רמז מה שנאמר בפרשת 'פרה אדומה' 'גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה', ובפשוטו הכוונה למצוות פרה אדומה, אך יש לומר עוד שהלא פרשה זו עוסקת במיתת נפש מישראל, כי הפרה באה לטהר מטומאת מת, ועל כך נאמר גזירה היא מלפני - מיתה זו היא בגזירת ה' היתה, ואין לך להרהר אחריה, שמא אירעה מחמת שלא טיפלו בו כהוגן ו'ברשלנות רפואית', וכיו"ב משאר שיחות בני אדם שאילו היו מתנהגים באופן אחר אזי היה נשאר בארץ החיים, כי גזירה היא מלפני, והכל היה בידי ההשגחה העליונה.

ועל דרך שאמרו צדיקים לרמוז בלשון הכתוב בפרשתן (יט טז) 'וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וכו' יטמא שבעת ימים', כי הנה 'שבעת' נוטריקון 'שב עת', ור"ל, כי זה החושב שהחלל מת מחמת שפגע בו החרב ובדרך הטבע והמקרה ח"ו הרי הוא יטמא עד עת שישוב בתשובה מדעותיו הכוזבות, שהרי אין מקרה בעולם...

כיו"ב יש להעמיס גם במה שאמר יעקב אבינו 'ויצא האחד מאתי ואומר אך טרוף טורף' (בראשית מד כח), כי רק על ידי 'ויצא האחד מאיתי' - שהוציא מלבו ומוחו את הבורא האחד יחיד ומיוחד, לכן אמר כי יוסף 'מת' על ידי שחיה רעה טרפה אותו, אכן המאמין בא-ל חי יודע שאין 'חיה רעה אוכלת', אלא הכל הוא מאת ה' (לא נאמרו הדברים כלפי יעקב אבינו ח"ו, אלא רק לדרוש לגבי דידן).

הוסיף אותו צדיק שליט"א לבאר עוד, כי בא הכתוב לומר 'ואין לך רשות להרהר אחריה' - שלא להרבות באבל ובצער יותר מדי. וכמו שכתב הרמב"ן לפרש מה שנאמר (דברים יד א-ב) 'בנים אתם לה' אלוקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך', וז"ל, יאמר אחרי שאתה עם קדוש וסגולת ה', ולא ישא אלוקים נפש, וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, אין ראוי לכם להתגודד ולהקרח על נפש ואפילו ימות בנוער וכו', ומכאן סמך לרבותינו (מו"ק דף כז:) באסרם להתאבל על נפש יותר מדאי. עכ"ל.

וכבר מצינו דבר נפלא ב'חזקוני' (יט טז) לבאר הטעם שהחמיר הכתוב בטומאת מת יותר משאר טומאות בעולם, שאין לך דבר שהוא 'אבי אבות הטומאה' אלא רק זה המת, ומבאר בזה"ל, כדי שלא יהיו בני אדם מצויין אצל מתייהן מתוך חיבתן ויצטערו יותר מדאי, עכ"ל. ומבואר להדיא כי אין הקב"ה חפץ שיהיו בריותיו שקועים בצער באבלם אלא שיתחזקו ויהיו בשמחה.

בו הקב"ה רפואה זו וכו', אעפ"כ זה הרצון - שבהיותו עוסק ברפואה הגשמי יסתכל ויהיה ליבו לשמים ע"י שמיישב עצמו וכו' נחש מחיה'.

כי ארנון גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה בפרשתן (כא כו), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון', ובגמ' (ב"ב עח:): 'המושלים - אלו המושלים ביצרים, בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם', כתב הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ ז"ע בספרו 'ערות דבש' (ח"א דרוש ה) בביאור הדמיון של מלחמת היצר למלחמת סיחון, שלא יאמר אדם מה כל כך נפקא מינה בגדר פלוני, הרי אינו אלא סייג בעלמא, אלא יקח משל מ'חשבון' שהייתה עירו של מואב והיתה עומדת בספר, ואילו היה מואב משגיח עליה לא היה ביד סיחון לכבשה, אך מכיוון שלא הייתה עיר גדולה לא שמר עליה בכל כלי מלחמתו, וכבשה סיחון מלך האמורי ומשם הייתה הדרך סלולה לו לכבוש את כל מואב. ומכאן יקחו 'משל' לעצמם, להיזהר ולשמור היטב את כל גבולות הקדושה"י לבל יפרצו בשום אופן^{טו}, כי היצר אורב לאדם ב'גדרים' בידעו כי משם תבוא נפילתו^{טז}.

אלא כשחטאו נענשו וכששבו בתשובה נתרפאו, והכל בגזירת שמים ולא בגלל הנחש, וזהו שאמרו אלא בזמן שהיו מסתכלים כלפי מעלה - שהביטו אל שורש העניין ומה שמלמעלה מפעולת הנחש.

בעין זה כבר כתב הרמב"ן (פסוק ט) 'וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא בעין המזיק לגמרי היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה'.

ולא זו בלבד, אלא רצונו של הקב"ה שיעסוק האדם ב'השתדלות' ובשעת מעשה, עם זה יחד ידע ויאמין שכל פעולותיו לא מעלים ולא מורידים, אלא הכל תלוי במה שנגזר עליו, וכך ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (תרל"ו ד"ה בפסוק) את טעם ההבטחה בנחש הנחושת, כי הקב"ה הפליא לעשות ונתן בנחש את הכח לרפא הנשיכה, וכמו שכתב הרמב"ן (פסוק ט) שבך דרכו של הקב"ה להמתיק מר במר, והכנים בנחש המזיק את הכח המרפא, אולם רצונו ית' היה שתוך כדי שעושים פעולה טבעית לרפאות גופם ידעו שאין הנחש מחיה אלא יסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את ליבם לאביהם שבשמים באמונה תמימה כי הוא רופא חולי עמו ישראל. וז"ל, 'באמת היה הנחש מסוגל לרפואה זו ששם

שמא תאמר, כיצד ניתן לשמוח במצב כזה, שמע נא לפירושו של הרה"ק ה'אמרי אמת' ז"ע בכתוב (משלי לא ו) 'תנו שכר לאובד ויין למרי נפש', ובפשטות הכוונה לתת לו יין לשכך צער, ע"י שישתכר וישכח מכל העובר עליו, אך הרבה יש לתמוה כי אין השכרות מועילה אלא לכמה שעות בלבד, שלאחר שפגה השפעת היין והתפכח מן השכרות חוזר וניעור כל הצער ומרירות הנפש (ורחוק לומר שהכוונה שישתכר מעתה ועד עולם באין הפוגות...) אלא ביאר ה'אמרי אמת', כי זאת גופא באו לרמז 'למרי נפש', דע, כי הצער והכאב הוא כמו היין שהשפעתו לזמן קצר בלבד, כך גם הצרה אינה צרה עולמית אלא רק לשעתה... ועוד יבוא העת ותראה כיצד היה הכל לטובה, וממילא יש לך לשוב ולשמוח כבר מעתה בישועת ה' שתבוא לאחר זמן.

יג. הרה"ק ה'קדושת לוי' ז"ע (בשלח ד"ה א"י ע"פ) מבאר במה שאמרו חז"ל (תמיד לב.) 'איזהו חכם הרואה את הנולד', שהכוונה היא שמתבונן ורואה את התכלית שלשמה נולד ומה חובתו בעולמו. עפ"י שמעתי לפרש במה שאמר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא (תהילים קטו ה-ז) 'פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון, ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם', ולכאורה מדוע לא אמר על זה הדרך ממש 'ראש להם ולא יתבוננו'... אלא כי 'ראש' שאינו מתבונן אינו בגדר ראש כלל, אין זה כי אם אבר בנוי מעצם ובשר אשר בין כתפיו שכן וממנו בולט עיניים, אזנים, פה וחוטם...

יד. כה זעק בעל ה'שבט הלוי' צוק"ל מנהמת ליבו (שלח תש"ע) דהנה איתא בגמ' (מנחות מג:) רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בכגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא [וברש"י, עומד בחזקה שלא יחטא] שנאמר (קהלת ד יב) 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק', ואומר (תהילים לד ח) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, ופירש רש"י 'ויחלצם מהחטא'. ונתבאר במהרש"א שם, כי מכל עשיית מצוה נברא מלאך, ומאותם ג' מצוות, תפילין וציצית ומזוזה, נברא מלאך החונה סביב האדם ומשמרו מן החטא.

ומעתה הכל תמהים תמיהה רבתית, מי מאחינו בני ישראל אינו מדקדק ונזהר לקיים מצוות הללו בתכלית השלמות למהדרין מן המהדרין, א"כ צ"ב מדוע אינם ניצולים מן החטא רח"ל, היכן היא הבטחת חז"ל שלא יחטאו.

גאר הפרשה - פרשת הקת

ומבאר השבט הלוי, אכן נודע הדבר, כי הגם שמרבים בדקדוקי המצוות כהלכתן, אך לאידך גיסא מכניסים אל הבית כלים טמאים מאררים 'אשר אין צמיד פתיל עליו'... המכלים מנפש ועד בשר, ואם כן, מה תועיל ומה תוסיף קביעת מזוזה מהודרת בפתח הבית כאשר בתוך הבית מונח כלי טמא ומשחית, ועל כגון דא יש להעמיס מה שנאמר (בפיוט לשחריית דיו"כ קודם קדושה) 'אוי לבית אשר מחריבנו מתוכו'... והמשיך בדבריו עוד 'וכמו כן הסיבה בתפילין ובציצית, שאם מחזיק בכיסו פלאפון שאיננו כשר, ומחובר לכל אתר טמא ולכל מבוי פרוץ, אשר על ידה יכול לירד לשאול תחתית וכל באיה לא ישובון, אם כן מה יתן ומה יועיל לו שמוכתר בתפילין מהודרים ביותר ויקרות עד למאוד, או מסובב בציצית טוויית גברא ומנופצים לשמה מתחילת עשייתן אחר שמבפנים ובתוכו שוקע בו בטומאה חמורה'. ועל משקל דבריו המזעזעים כל לב מרגיש נוסף ונאמר אודות התפילה מתוך מכשיר שאינו כשר בתכלית, וכאשר מסופר שפעם נכנסה אלמנה להרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע ובכתה מאין הפוגות ובקושי הצליחה להוציא בשפתיה ולספר שיש לה בת יחידה שנישאה לעלם חמודות, והנה שוד ושבר.. כי אם בתחילה היה עוסק בתורה אך לאחרונה חתן דנן מעיין רבות בספר 'עבודה זרה'... וככל שמנסים היא ובתה להסיח דעתו מאותה ע"ז לא עולה בידם... ואוי לה לבתה ש'נפלה' עם חתן מומר... הרגיע אותה ה'דברי חיים', שספר זה הוא ספר קודש, אחד ממסכתות הש"ס, והוא נקרא מסכת 'עבודה זרה' ובו נכתב כל הדינים וההלכות. ולדאבון לב בימינו התהפכו היוצרות, כי אם בזמנם 'עבודה זרה' הוא ספר קודש... הרי בימינו, יש שלוקחים 'עבודה זרה' לידם, וכששואלים אותו מה מעשיך, יענה ויאמר, הנני אומר תהלים, קורא קריאת שמע ומתפלל, מברך ברכהמ"ז... והקודש נהפך לחול ולאיסור.

מעשה היה בעשיר שזה דרכו כסל למו לענג עצמו בכל מיני תענוגות בלא שהכניס עניים לביתו, והנה אירע שהתקלקלו הדגים ויבאשו ותעל צחנתם השמימה, ויאמר אותו עשיר למשרתיו עושי רצונו שממש עון פלילי הוא להשליך הדגים לפח האשפה... ובכדי שלא לעבור על 'בל תשחית' מן הראוי להעניקו במתנה לאחד העניים למען ישיביע רעבונו. ואכן מלאו אחר דבריו ונתנו לעני שבגודל רעבונו לא שת ליבו לסרחון הדגים ואכלם, ובעקבות כך נתקלקלו מעיו עד שהגיע לשערי מות. כשמוע כן העשיר מיהר לבקרו ולראות בשלומו שהלא 'דידו' הוא ומלחמו אכל. כעבור כמה ימים מת העני במחלתו, ויצא העשיר ללוותו בדרכו האחרונה, ואף פנה לבית האבלים לנחם אותם באבלם על מות אביהם. או אז התפאר העשיר במעשיו 'הנאצלים', ואמר לבני ביתו, הנה ראו נא כי צדק היה בדברי שלא להשליך את הדגים לאשפה, כי על ידם זכיתי לקיים ארבע מצוות, צדקה והכנסת אורחים, ביקור חולים, הלווית המת וניחום אבלים. וכמה שוטה ורשע הוא, אשר תחת שיכה על חטא על מעשיו הנלוזים הרי הוא מתפאר בעצמו כי טוב הוא. וככה ייאמר לאותם המצטדקים ב'הוראת היתר' ואומרים כי ניתן להתפלל באותו כלי משוקץ ולומר תהילים, ואפילו אומרים בו את סדר ה'סליחות'... ובמקום להשליך נבלה סרוחה זו לאשפה ולקיים מצות ובערת הרע מקרבך, אזי שלום על נפשם שצדיקים גמורים הם המקיימים מצוות רבות 'בדגים' מקולקלים וסרוחים. טו. הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם כן, מה טענה יש על זה שנפל ברשת החטא, הרי הרוח שטות הפילתו לחטא, וכמו שלא שייך לגעור במי שנפל לבור מאחר שבאה רוח והפילתו פנימה. והשיב הגר"ח, דאדרבה, משם נלמד, כמו שלא יעמוד אדם קרוב לבור עמוק מאה אמה – מחשש שמא תבוא רוח עזה ותשליכהו הבורה, אלא ירחק מעיקרא ממקום הבור הרחק הרחק, כיוצא בו ממש לענין עבירה, על האדם להעמיד עצמו ממרחק מרחקים - שאפילו אם תגיענו רוח שטות לא יפול בבור עמוק כל כך...

בעיר 'חעלם' המפורסמת היה בור גדול ועמוק באמצע השוק ורבים חללים הפיל, כי אנשים תמימים היו מגיעים ליריד כדי להתעסק במשא ומתן ולקנות ולמכור סחורה, ובהיותם טרודים בענייניהם לא הבחינו בפתח הבור ונפלו לתוכו וניזוקו קשות, וכמה מהם נפצעו עד כדי מיתה רחמנא ליצלן. וכבר כמה וכמה דורות שמנהיגי העיר וחכמיה לא הצליחו למצוא פתרון לבטל תקלה זו (כי היו משתמשים בבור, ולא יכלו לכסותו או לסתמו בעפר), וכיון שנתרבו מספר הנופלים מיום ליום, על כן החליטו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר להתאסף ב'אסיפת חרום' בה ישתתפו כל גאוני וחכמי העיר, וכולם יקבצו ויבואו כאחד וישבו במשך שלשה ימים ולילות רצופים כדי לעיין בסוגיא זו עד אשר יצליחו להסיר את המכשול הנורא המרחף על ראש אנשי העיר זה עידן ועידנים, ואכן לאחר שדנו בכובד ראש כדת מה לעשות התקבלו ארבע החלטות חשובות, ואלו הן:

א. היות ובתחתית הבור יש מים מלוכלכים אשר כל הנופל לשם מתלכלך מן הבוץ ועליו לעמול ולהתייגע מאד לנקות את בגדיו, על כן חייבים ראשי העיר לשכור פועלים להוציא את כל המים ולנקות את תחתית וסביבות הבור

מכל לכלוך. ב. יש לרפד את תחתית הבור בכרים וכסתות, כדי שלא יתרסקו אבריו של הנופל, ולא יחבל בראשו וברגליו מקרקע עולם הקשה. ג. עוד זאת החליטו להאיר את החשיכה והאפילה השוררת בעמקי הבור, שהרי מה יעשה האיש הנופל למחשכים ואין נוגה לו, הלא הפחד הבא לאדם על ידי החושך יכול להעבירו על דעתו חלילה, ועל כן באורים יאירו את החשיכה. ד. לקבוע סולם אשר ראשו מגיע עד למעלה מן הבור, ועי"ז יוכל הנופל בבירא עמיקתא לצאת ולעלות למקום אשר נפל משם.

לאחר האסיפה, יצא הכרוז והודיע בשמחה רבה שבעזרת 'התאחדות החכמים' הצליחו למצוא פתרון נפלא ותקנו את הדרכים אשר היו בחזקת סכנה, ואכן במשך כמה ימים עמלו הפועלים להוציא את ארבע ההחלטות מן הכח לפועל, והעיר חעלם צהלה ושמחה.

לא עברו אלא ימים ספורים, וכבר נפל ה'ראשון' לתוככי הבור המתקוקן הפלא ופלא ולא נחבל במאומה אחרי שהותקנו בקרבו כרים וכסתות, 'זירא כי טוב' כי האורה שולטת בבור גם כרים וכסתות לשכב עליהם, לכן לא ראה כל סיבה לטפס ולעלות בסולם החדש שנתקן לשם כך... מה עלה בסופו, אחרי כשעתיים עבר עוד אורח שנפל על ראשו של זה הראשון, ובכח נפילתו פצע את ראשו וכמעט שלא פרחה נשמתו - אף זה השני שבר את ידיו ורגליו מכח המכה שהיכה בראשו, ותרב בבת תעלם תאניה ואניה...

שוב נקראו כל ה'חכמים' לאסיפה דחופה - כדת היום מה לעשות, עד שעבר שם אורח מבחוץ, וגער בהם, וכי מסירים את התקלה - ע"י שמייפים את הבור, זאת עשו וחיו - העמידו גדר חזקה סביב הבור, וממילא לא יפלו עוד לעולם בתוכו...

והנה, אנו שומעים 'מעשה' (משל) זה והננו מצחקים מטפשותם של הני חלמאי טפשאי, אבל האמת היא שאף אנו דומים לאותם טפשים - בנוגע לדין בענין ה'מכשירים' וה'כלים' למיניהם, דהנה כל אותם כלים טמאים הם בורות עמוקים שיש בהם כדי להזיק ולהמית את נשמת ישראל ולהפילה לבאר שחת, לו ולדורותיו אחריו ה' ירחם, אך מה עושה החכם מחעלם, מרפד את הבור מבפנים ומאיר את החשיכה, אף כאן הוא מבקש 'הקשר' כדי שיוכל להשתמש במכשיר, והגם שעם ה'הכשר' לא יוזק ולא יחבל הנופל, מיהו המשתמש בו נמצא בשאול תחתית, ובמקום לעלות למעלה ולהתנתק מן הבור הרי הוא עושה לו מקום ישיבה נוח בתוך הבור. ולא עוד, אלא שעדיין הוא בכלל סכנה מחברים רעים שיפלו עליו, כי מילתא דשכיחא היא שלפתע פתאום יפול עליו חבר רע שאינו מקפיד להשתמש רק במכשיר 'כשר', וכיון שהוא מתקרב עמו וכותב אליו 'שאלות ותשובות' עלול הלה ליפול עליו ויהיו נחבלים איש מרעהו רחמנא לשיזבן, ועל כן צריך להשריש הדבר היטב בלבו ולא לחפש אחר היתירים שונים בענין זה, רק יגדור גדרים וסייגים חזקים ולשמוע בקול חכמים בלי פקפוק, ואז יהא טוב חלקו בזה ובבא.

טז. ובכלל שמירת הגדרים שישמור מסורת אבותיו ובכלל זה בשמירת הלבושים כל חד וחד בדיליה (ה'לבושים' הם רק משל לכל ה'הלוך ילך' של האדם). וכן רמזו בפרשתן דכתיב (כא א) 'וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב' וגו', ופירש רש"י, זה עמלק וכו', ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען - כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונום לשון כנען, אמרו נתפלל סתם שנאמר (פסוק ב) 'אם נתון נתן את העם הזה בידי'. והקשה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) מדוע לא שינו גם את לבושם ללבוש כנען, שאז היו נראים ככנענים ממש והיו בני" מתפללים שינתנו הכנענים בידם, ולא היתה תפילתם מתקבלת, ומדוע נשארו במלבושיהם - מלבושי עמלק שבזה גרמו לישראל להסתפק בטיבם ובמוצאם. ומבאר, שאם היו משנים גם את מלבושם למלבושי הכנענים הרי היו נהפכים להיות כנעניים ממש, משום שמהות האדם וטבעו נגרר אחר לבושו ודיבורו, והיתה מתקבלת תפילת ישראל שיתן את הכנענים בידם, על כן לבשו מלבושי עמלק שישארו עמלקים, ורק רימו אותם בדברם לשון כנענים. וממוצא הדברים אתה למד על האדם שמדמה אורחותיו שלא כדת יהודית שכל מהותו משתנית לרעה.

שמעתי בשם חכם אחד ששאל פעם את אחד ממכריו, מדוע שינה מארחות אבותיו (בעניני גורי חסידות במלבוש וכיו"ב), ענהו ה'מכר' כי במהותו הנו רחוק מלהיות 'ירא שמים', ומידת ה'אמת' שבו איננה נותנת לו לחיות תוך כדי 'סתירה' בין תוכו (פנימיותו) לברו (חיצוניותו), אמר לו החכם, בשלמא, אם היו אומרים בגמרא ברו כתוכו - כלומר שיש לדמות את החיצוניות לפנימיות, היה איזה צדק בדבריך, שהרי ב'תוכו' חסרה לך היראה ולכן אף 'ברו' היא החיצוניות אין לה להראות 'מעלה' יותר מה'תוכו', אבל מכיוון שאמרו תוכו כברו נמצינו למדים, שאדרבה, זוהי הדרך ישכון בה אור, תחילה יעמיד האדם את 'ברו' בצורה הראויה (כמנהג אבותיך), ולאחמ"כ יתייגע להתאים את ה'תוכו' שגם יהיה באופן הראוי.

באר הפרשה - פרשת הקת

הוא נתנהג בחסידות מרובה ובמשמרת מעולה, וזהו שאמר (תהלים פו, ב) שמרה נפשי כי חסיד אני'.

הרוצה בתשובה - מעלת השבים בתשובה יותר מצדיקים גמורים

בפרשתן (כ יב), 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני וגו'. ראשית דבר נקדים לאמר שאין לנו שמין השגה במשה רעיא מהימנא^ח (וברמב"ן כתב שהחטא אינו מפורש בקרא, ומוה נבין עד כמה אין הפגם אלא כי אם דקה מן הדקה), מכל מקום לדידן ייאמר, ללמוד מכאן ארחות חיים ליישר נתיבותינו בדרך התורה והמצווה^ט.

וכבר כתב המהרי"ט (צפנת פענח כי תצא) לבאר מה שנאמר (קהלת ז ב) 'אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא', כי 'צדיק' פירושו זה ההולך בשורת הדין ומקיים את כל מצוות התורה, לא פחות ולא יותר, ואיש זה לא שייך בו אשר יעשה טוב ולא יחטא, כי מאחר שלא הלך לפני משורת הדין להוסיף גדרים וסייגים על מה שחייבתו תורה, א"א שלא יבשל". ולכן צריך להיות 'חסיד' ולעשות לפני משורת הדין בהוספת סייגים, ובזה יזכה לשמירה עליונה שלא יחטא.

והוסיף לומר, 'נראה לי שהוא מה שהיה מתפלל דוד ע"ה לשמור נפשו מן החטא, ואל תאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), לפי שבכר

יז. פעם נסע הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל ברכבו של מאן דהו, שלא היה משומרי תורה ומצוות, על אם הדרך נענה הלה ואמר - הרבנים האלו אינם נותנים לחיות... זה איסור גמור וזה איסור חמור, מזה יש להתרחק ומזה יש להתנזר... ולא ענהו הגרשז"א מאומה, אלא שבהגיעם לרמזור (רע"ד ליי"ט) ועמד הרכב מלכת כי היה בפניהם אור אדום, נענה הגרשז"א ואמר לו הממונים על הדרכים האלו אינם נותנים לחיות... כאן אסור ליסע כלל... וכאן מותר רק בכל עת שהאור מורה על 'ירוק' אך ב'אדום' איסור חמור ליסע וכו'... נענה אליו הנהג, יסלח נא כבוד הרב, האם הרב יודע אלו סכנות עצומות יש במקום הזה, אם לא האור האדום הלז, היו כאן הרוגים ופצועים דבר יום ביומו... עתה אמר לו הגרשז"א הרי תשובתך בצידיך, אם הרבנים לא יגזרו כל מיני גדרים וסייגים - יהיו כאן בכל עת ובכל שעה הרוגים ופצועים ברוחניות - שיבואו לעבור על איסורים מן התורה ממש, אך כעת שהרבנים עוצרים את האדם הרחק הרחק ממקום הסכנה, ירווח לכולנו.

יח. הגה"ק ה'קול אריה' זי"ע אמר בעידן רעוא דרעוין בפרשה זו, בעת שנשא מדברותיו בעניין מי מריבה כשפלגי מים יורדים מעיניו, הלוואי ונזכה שיהיה לנו בשעת 'יציאת נשמה' אותם כוונות שהיה למשה רבינו כשהיכה את הסלע...

יט. חיזוק עצום למדו צדיקי הדורות מ'פרשה סתומה' זו, עד כמה מתעלה זה ששב בתשובה ומתקרב ביותר אל הבורא ית"ש, וכה ביאר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ד"ה יען) הטעם שהכה משה את הסלע ולא דבר אליו, מפני שנשא קל וחומר בעצמו, אם לאחר יציאת מצרים וקריעת ים סוף כשהיו ישראל ברום המעלה ציוה הקב"ה להכות את הצור, הרי 'קל וחומר' שלאחר שנפלו ישראל בחטא העגל ובמרגלים, כבר אינם ראויים להתגלות גדולה כזו, שיעשה להם נס שיצאו מים מן הסלע כדיבור גרידא. ובאמת, ק"ו זה מופרך מעיקרא, כי ההתחזקות הבאה לאחר הנפילה חשובה לאין ערוך - להעלות את האדם למעלה מהמקום שעמד עליו בטרם נפילתו, ואף שבתחילה היו ראויים למים רק ע"י הכאה על הצור, הרי מעתה ראויים הם שיעשה להם נס כדיבור.

וכבר פירשו מה דאיתא בגמ' (שבת לא.) 'שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, וביאורו, כי רגל הכוונה על הילוכו של אדם, ואותו הגר רצה להתגייר בתנאי שיהא תמיד במצב של עליה - רגל אחת - רק עליות, וכתשובה לכך דחפו שמאי באמת הבנין, לרמז לו שכשם שאי אפשר לבנין בלא מדרגות העשויות הן לעליה הן לירידה וכך הוא שלמות הבנין, כך אי אפשר לאדם בלא עליות וירידות, ולא עוד אלא שמהירידות מתעלה האדם כאשר מתגבר עליהם לעבוד את השי"ת ומתחדש כנשר נעוריו.

נוראות איתא ב'שפת אמת' (תרל"ז ד"ה במדרש) לבאר מדוע ב'שירת הבאר' (האמורה בפרשתן) לא נזכר שמו של משה רבינו אלא רק 'אז ישיר ישראל' (כא יז), ואילו ב'שירת הים' כתיב 'אז ישיר משה ובני ישראל', כי בים סוף - קודם שחטאו ישראל בעגל היו שווים במעלתם עם משה והיה יכול לומר שירה עימם. אמנם שירה זו הייתה לאחר תיקון החטא ע"י ששבו בני ישראל בתשובה, לכן בשירה זו לא נזכר מרע"ה כי הם נעשו גבוהין ממנו, כענין 'במקום שבעלי

פתוח - אם ישוב מיד יתקבל באהבה וחיבה^{כא} לרחמים ולרצון לפני קונו^{כב}.

ביסוד זה פירשו צדיקים את דברי רש"י בריש הפרשה 'לפי שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה מעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה'. לכאורה קשה, והרי רש"י בעצמו הביא את מעמו של רבי משה הדרשן ש'פרה אדומה באה לכפר על חטא העגל'.

אלא ביאורו, שאכן היצר מרמה את האדם ומפתהו להתבונן במצוה הזאת ובמעם שיש בה, כלומר, שהיא באה לכפר על עוון העגל, כי בזכירת האדם את נפילותיו וכשלונותיו יתייאש לגמרי מלשוב אל צור מחצב נפשו^{כג}. לזה אמרה תורה גזירה היא מלפני ואין

הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (דיבור הראשון בפרשתו) מבאר בענין מי מריבה^{כד}, שמשנה רבינו עשה חשבון לעצמו, היות אשר פגם בדיבורו על ידי שקרא לישראל גוי קדוש בשם 'מורים', מעתה אין כוח בדיבורו לפעול להוציא מים מסלע, ולכן לא דיבר אל הסלע, אלא הכהו, וזה היה כביכול הפגם, שלא האמין שבהרהור תשובה אפשר לו למחוק את כל ה'פגם', ועל זה הוכיחו הקב"ה 'היה לך להקדישני', להאמין בי שאני מקבל שבים, והרי תיכף ומיד אחר הפגם חזרת בתשובה בלב נשבר ונדכה ותיכף קיבלתי התשובה, והיה לך להתחזק במידת החסד שבוודאי נתקן הפגם, ותוכל להמשיך בחינת מים על ידי ה'פה' שלך. והגם שאין לנו כלל דעה ובינה בענין נשגב זה, מכל מקום לימוד גדול יש כאן שאף מתוך שפל המצב עדיין הפתח

תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד'. ישמע חכם ויוסף לקח את עצמו בכל עת ובכל שעה, שעל ידי נפילותיו הרי הוא מתעלה יותר ממי שלא חטא.

כ. עפ"י דעת הרמב"ם (שמונה פרקים סוף פ"ד) שעיקר החטא היה במה שאמר משה רבינו לישראל 'שמעו נא המורים', לפי שקרא לעם בני ישראל הקדושים בשם 'מורים' נחשב לו הדבר לחטא ופשע.

כא. כעין זה איתא מהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (בספרו חכמת התורה) כשהוא מקדים לבאר מהיכן למד משה להכות את הסלע שיוציא מים, והרי הקב"ה אמר לו 'ודברתם אל הסלע', ומאחר שלא הועיל בדיבורו (כי נודמן לו סלע אחר וכמבואר ברש"י) א"כ היה לו לחזור ולשאול את הקב"ה מה לעשות עתה. ומבאר, כי הנה בתחילה עשה משה את כל האותות והמופתים על ידי המטה, בו הכה את מצרים, בו קרע את הים, גם במלחמת עמלק עלה לראש הגבעה ומטה האלוקים בידו (שמות יז ח), וכמובן שהכה בו את הצור ויזובו מים. אלא שכל זה היה קודם מתן תורה, אך מכאן ואילך נתעלה משה למדרגה גבוהה יותר, ושוב אינו נצרך למטה אלא בדיבור פיו יכול לעשות פלאות גדולות ונצורות, וזהו שאמר לו הקב"ה ודברתם אל הסלע. וחשב משה שפגם בעצמו במה שאמר 'שמעו נא המורים', ואם כן נפל ממדרגתו העילאית והרי הוא כקודם מתן תורה, וממילא צריך להכות את הסלע במטה, אך הא גופא נחשב לו לחטא במה שלא התחזק לשוב מחטאו שע"ז היה חוזר ומתעלה למדרגה הגבוהה שזכה לה לאחר מתן תורה.

כב. מסופר שפעם נכנס הרה"ק רבי ברוך ממעז'יבוז' זי"ע (מובא גם על הרה"ק הר"ן מלעכאוויטש, שאמר לאברכים בשם הר"ב) לבית מדרשו וראה את החבריא יושבים מתוך שברון הלב, מחוסר אונים כנגד היצר הרע, אמר להם מקרא מלא דיבר הכתוב (תהילים קד ג) 'השם עבים רכובו' שכביכול הקב"ה שם מרכבתו - משרה שכינתו על אנשים עבים וגסים, אך בתנאי ש'מהלך על כנפי רוח', שהם מנסים להתרומם אליו כמי שיש להם כנפים.

בגמרא (חגיגה יג:) איתא שבשעה שנחרב בית המקדש בחורבן בית עולמים, נחסרו לחיות הקודש שני כנפיים מששת כנפיהם, ומבואר שם כי שש כנפיים הם - שניים שמכסים את רגליהם, שניים שמכסים פניהם, ובשניים הם מעופפים (שעמהם הם אומרים שירה), ושניים אלו ה'מעופפים' נלקחו מהם בעת החורבן. ואנו נלמד מכאן שבזמן שחסרים לאדם הכנפיים לעוף ולהתעלות הרי הוא במצב של 'לאחר חורבן'...

כג. ביאור יקר כתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בניהו שבת סג:) בהא דאיתא בגמ' שם, 'אמר רב הונא מאי דכתיב (קהלת יא ט) שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט', עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב' (ובפשטו הכוונה כי מ'ודע כי על כל אלה' וגו' הם דברי יצר הטוב להזהירו מן החטא ומן הרע), ומבאר בזה הלשון, פירוש דברי יצר הטוב אשר דיבר בהם יצר הרע, אחר שכבר הפיל את האדם בעצתו בכמה מיני עוונות, דעתה חושש (היצר הרע) פן האדם יפנה לבו לעשות תשובה וכו',

באר הפרשה - פרשת הקת

לך רשות להרהר, החזק בכוחה של תשובה¹² מבלי מכל עונותיו ונפילותיו¹³, ויאמין בכוחה שבוודאי תועיל להרהר אחריה אם תועיל לך או לא, ישבת האדם לו ותהא מקובלת בכל זמן ועל כל חטא¹⁴.

ולכן יגש אליו יצר הרע ויפתח לדבר עמו את הדיבורים השגורים בפי יצר הטוב - ובא להפחידו ואומר לו - דע, כי על אלה יביאך האלוקים במשפט, ברם, מטרתו של יצה"ר בדברים אלו כדי שיתרשל מלעשות תשובה, דאומר לו כמה חבילות של עונות יש בידך שהם עבירות חמורות ותולדותיהן עצמו מספר וכו', ולכך נכתבו דברים אלו בפסוק כי באמת גם דברים אלו יצר הרע אומר אותם לבסוף כדי למנעו מן התשובה. עכ"ל.
 כד. נפלאות כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' (אות נד) בזה"ל, ועיקר הלימוד מאפר פרה, דלאחר כל המעשים שנשרף ונכלה לגמרי עד שנעשה אפר, ואין הוה אמינא שיהיה עוד מזה מה - נעשה כל הענין שמטהר כל הטמאים, ואלפים מישראל שנטמאו יש להם טהרה על ידי האפר הזה, כמו כן יש לכל אחד מישראל לחזק את עצמו, ושלא לייאש עצמו, וידע שיש לו תקנה.

ידוע מאמר הרה"ק מראדזין זי"ע (סוד ישרים עיו"כ אות לט) כי המת הוא 'אבי אבות הטומאה', ורמז בדבר כי כל עוד האדם חי עדיין תולים בו תקוות טוב, אבל המת כבר אין לו כל תקווה על כן טומאתו גדולה מכל הטומאות. מה תקנתו הזאת 'אפר פרה אדומה' - שהיא מרמזת על ה'אמונה' (כמאמרם, אין לך רשות להרהר אחריה) כי ע"י האמונה יש לו כבר תקווה, וממילא נטהר מאותה טומאה איומה.

כה. נוראות מצינו ב'אבות דרבי נתן' (פכ"ה מ"ג, וכע"ז גם בסנהדרין סח.) בעניין יום הסתלקותו של רבי אליעזר, שאמר לחכמים 'תמה אני על תלמידי הדור שמא יענשו מיתה לשמים, אמרו לו רבי מפני מה, אמר להם מפני שלא באו ושמשו אותי, ואח"כ אמר לרבי עקיבא 'שלך קשה מכולך' (ופירש רש"י בסנהדרין, 'מפני שלבך פתוח כאולם ואילו שמשתיני היית למד תורה הרבה'), נכנס רבי עקיבא וישב לפניו ואמר לו, רבי מעתה שנה לי, והנה זה וודאי, שאין לנו שמץ השגה להבין אפס קצהו מה'משא ומתן' שבין ר"א לר"ע, אך זאת נלמד מכאן - לפי דרגתנו, כמו שאמר רבי עקיבא מעתה שנה לי, והגם ששמע 'בשורות איוב' כאלו על סופו מתוך טענה ותביעה, לא נשבר ופרץ בככי וביללה... אלא התחזק לכל הפחות מעתה...

שמעתי מבעל המעשה הגה"צ רבי י.מ. שליט"א מגי"ש בשיבה מפורסמת בניו יארק, ואלו דבריו, לפני כמחצית השנה, בחודש כסלו, ראיתי מעשה נפלא מובא ב'בבאר הפרשה', בבחור מבוגר שמחמת כמה סיבות התעכב מאד למצוא את זיווגו, ובעזהשי"ת בא בקשרי אירוסין בליל שישי אור לי"א כסלו. אז הראה אחיו הקטן כבן עשר שנים פתקא שרשם לעצמו בלשון הזה, כ"א מר חשוון תשפ"א מוצאי שב"ק אור ליום ראשון חיי שרה, אני... (כאן רשם את שמו) מקבל על עצמי לקרוא קריאת שמע בכוונה מתוך הכתוב בתנאי שעד י"א כסליו אחי מתארס... ה' יעזור שיתקבלו התפילות, ואכן שמע אלוקים לקול הנער ובי"א כסליו התארס האח... ומספר בעל העובדא, סיפרתי מעשה זה בסעודת השבת שבביתי, והנה, בני שאף הוא בן י' שנה שמע זאת, וקיבל על עצמו ביום ר"ח שבט אותה 'קבלה', שבמשך שלושים יום הבאים יקרא קרי"ש שעל המיטה מתוך סידור לזכות אחיו - בני, הבחור החשוב המוכתר בכל מידה טובה, שכבר נמצא זמן רב בעסק השידוכים ולא 'זו' מאומה, והנה באמצע הל' יום אירע שהנער היה עייף מאוד בלילה טרם עלותו על יצועו ושכח מ'קבלתו', ויהי בבוקר נזכר ממה שעבר עליו ובא לבכות לפני אביו על שכך אירע לו, ורצה האב להרגיעו ואמר לו, בני היקר, אל תשבר ואל 'תשבור' את הקבלה, לא אירע מאומה, המשך במנהגך הטוב, אלא שתקבל על עצמך להשלים יום כנגד יום, ולקרוא גם ביום השלושים ואחד מתוך הכתוב כנגד אותו יום שהחסרת, ויחדיו יהיו ל' יום, וכן עשה, ויהי לפלא כי בגמר יום ל"א, כלומר ל' יום שלימים שבהם נתמלאה הקבלה - יום ב' אדר 'שברו צלחת'...

ומלבד מה שרואים גדולת כחה של קבלה טובה להחיש ישועה, נוסף ללמוד מכאן שגם אם נאנס אדם ו'נפל' באמצע ימי משך הקבלה, לא יפול לבו בקרבו מתוך מחשבה ש'וכל זה איננו שווה לי' אלא אדרבה יתחזק, וישלים וה' יקבל את קבלתו יחד עם 'תשובה' שלימה שעושה.

כו. והזמן גרמא להתחיל בעסק התשובה, וכנודע ש'תמוז' ר"ת זמני תשובה ממשמשים ובאים, ועל זה הדרך אמרו עוד כי 'תמוז' ר"ת זריזין מקדימים ועושים תשובה, כי הרי ה'תשובה' היא אחת ממצוות עשה שבתורה, ובפרט בימי הרחמים והרצון, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים (רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ז), ואם כן שייך בה עניין ה'זריזות' כבשאר המצוות.

צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו

בפרשתן (יש טו), 'וכל בלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא', איתא בספה"ק 'עבודת ישראל' (פרשת פרה) וז"ל. רצה לומר מי שהוא מדבר כל מה שחושק ואין לו מחסום לפיו, בודאי לא ימלט שאינו מדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה. וזהו וכל בלי פתוח - שפיו פתוח לדבר דברים בטלים, אשר אין לו צמיד פתיל עליו - רצה לומר שאין לו מחסום לפיו, טמא הוא - אדם כזה טמא הוא יי.

בה מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה ד"ה יען) מדוע הקפיד הקב"ה שידבר משה אל הסלע ולא יכהו, בהקדם מה דאיתא במדרש (הובא בפרשת דרכים דרוש ח ד"ה עוד נקדים) שאם היה משה נכנס לארץ לא היו בני ישראל עובדים עבודה זרה, וממילא לא היה נחרב בית המקדש, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא לגבי בית הראשון שנחרב בגין ע"ז ג"ע ושפיכות דמים (יומא ט:): יש מקום לומר שמושה רבינו היה מונעם מעבוד ע"ז וממילא היה נמנע חורבן הבית, אך מה ענין זה לגבי בית שני שנחרב על עוון שנאת חנם שהיא באה על ידי הולכי רכיל ומדברי לשון הרע.

ומבאר בארוכה, שרצה הקב"ה להודיע לישראל כוח הדיבור של האדם, שלא יאמר בעל הלשון -

מה עשיתי רק דברתי [כמו שכתב הרמב"ם (טומאת צרעת טו י) שזה דרכם של בעלי הלשון], על כן אמר למושה 'ודברתם אל הסלע לעיניהם.... והשקית את העדה ואת בעירם', ובוה יראו כל העדה את כוחו של דיבור - לספק מים לכל בני ישראל ובעירם. וממילא יזהרו בלשונם מלדבר לשון הרע, ותתבטל שנאת חנם מאתם (כי שנאת חנם באה ע"י לה"ר), וישבו ישראל בטח שאנן בארצם ולא יחרב המקדש. אך מאחר שהכה משה את הסלע במטהו ולא דיבר אליו, הבינו בני ישראל, שאדרבה, אין כוח בדיבור לפעול מאומה ואך ורק בכח מעשה, ושוב לא יזהרו בלשונם, ושוב יתרבה שנאת חנם ויחרב הבית, על כן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.

עפ"ז פירש החתם סופר את הפסוק 'יען לא האמנתם בי', כפירוש הרמב"ן (פסוק ח) שהכוונה היא שאם היה מדבר אל הסלע היה משריש אמונה בבני ישראל, ולפי דרכו של החתם סופר - שהיו מלמדים אותם כי גדול כוחו של הדיבור, וממילא היו נזהרים מחטא לשה"ר, על זה אמרו להם יען לא האמנתם - שלא חיזקתם את האמונה בבני ישראל בכוח הדיבור, ולא עוד, אלא שנפתח להם מקום לטעות ולומר שאין בדיבור כלום יי.

אמנם זאת התשובה לא תיעשה בעצבות ח"ו כי אם בשמחה, וכפי שהמליצו עוד בתיבת 'תמוז' העולה לר"ת תפאר ותרוםם זכרך מלכנו... וכך יש ללמוד מכל הפרשיות העוסקות בחטאי דור המדבר, שכולם היתה ההתחלה ב'ויבכו... ב'מתאווננים' - ויהי העם כמתאווננים, וישוּבו ויבכו גם בני ישראל. ב'מרגלים' - ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא, וכן בעדת קרח - וילונו, וגם בפרשתן, וירב העם עם משה, הא למדת שאין דבר טוב יוצא מה'בכיה'... אלא על ידי ההתחזקות מתוך שמחה נוכל לשוב בתשובה שלימה לאבינו שבשמים. עוד נציגה מה שכתב הגה"ק רבי משה דוד וואלי זי"ע, תלמיד חבר לרמח"ל (ספר הליקוטים, סדר הזמנים, עניין חודש תמוז) כי 'תמוז' ר"ת 'תוציאני מרשת זו טמנו לי' (תהילים לא ה), והיינו כי בחודש זה יש להתפלל הרבה כדי שינצל הן ברוחניות והן בגשמיות, ושחלילה לא יפול באותה 'רשת זו טמנו לי'... ובוודאי עם התפילה יצא מכל מיצר ומציק. כז. העולם מספרים על רב חשוב שנכנס אל הרה"ק מרוזין זי"ע והרה"ק כיבדו מאד, בתוך שיחתם החל הרב לשפוך בלשונו אש וגפרית בדיבורי לשון הרע ורכילות על אנשי עירו כי נדמים המה לבני סדום ועמורה... מיד הסב הרה"ק את פניו ולא אבה להמשיך לדבר עמו, סובביו של הרבי תמהו מדוע ריחקו הרבי כל כך, אמר להם הרה"ק, הנה, עם בני ישראל אמרו על המן 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל' (כא ה), ולכאורה תמוה כיצד העיזו אנשי דור דעה לקרא בשם זה את הלחם מן השמים שבו היו מרגישים כל טעם טוב שבעולם, אלא ביאורו, עפ"י דברי חז"ל (יומא עה.) על הפסוק (שמות טז לא) 'והמן כזרע גד' שהמן היה מגיד עוונותיהם של ישראל כי היה יורד לכל אחד לפי צדקתו וישרת דרכו, וזה הכלל שכל מי שמגיד עוונותיהם של ישראל אפי' שהוא בא מן השמים הרי סימן לדבר שהוא נקרא 'קלוקל'.

כח. ומלבד האיסור לדבר דיבורים האסורים, נוסף בה עוד בעניין ה'זהירות בדיבור' - כיצד לדבר את הדיבורים המותרים. וכמו שרמזו לה בספר 'באר שמואל' בכתוב בריש פרשתן 'זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמור,

באר הפרשה - פרשת הקת

דכוכביא ומזליא, היינו שבטל ממנו רוע מזולו ומשתנה המזל לטובה ולברכה, וכל זה בזכות אישתדל באורייתא, כלומר ביגיעה^כ והשתדלות בעסק התורה^ל.

ובלשוננו ייאמר - עיקר חשיבות לימוד התורה הוא בשעה שאין לו לאדם חשק ללמוד לא, או שאינו מצליח כל כך להבין סוגיא קשה, ואינו מתייאש אלא מתגבר ומתייגע בכל כוחותיו להבין ולהשכיל, וכלשון בני אדם, שהוא 'שובר את הראש' להבין, או כשהוא טרוד בפרנסתו ואף על פי כן מייגע עצמו לקבוע עיתים לתורה^ל, כי אין לך שמחה גדולה בפני

ממית עצמו עליה - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ביגיעה^כ בפרשתן (יש יד), 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', ודרשו חז"ל (ברכות סג: ועוד) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, וגילו לנו צדיקי הדורות כי עיקר מצות עסק התורה הוא ב'עמל'^כ ויגיעה (ואף אם מרגיש מעט 'מיתה' ח"ו בלימודו לא ירפה, ובוודאי שיהא ה' בעזרו לתמכו ולסעדו בכל מה שיצטרך) ובזה שווים בעלי הכשרונות למי שאינם כן.

וכבר אמרו בזוהר הקדוש פרשת פנחס (ח"ג דף רפז:): 'כל דאישתדל באורייתא בטל מיניה חוביא

שכנודע 'אמירה' הוא לשון רכה, ועל זה נאמר זאת חוקת התורה, כלומר, כלל גדול הוא בתורה, אשר צוה ה' לאמור - לדבר בשפה רכה ונעימה, ודברי חכמים בנחת נשמעים.

ופשיטא ואין צריך לומר שישמור על פיו ולשונו שלא לבייש שום בן אדם מישראל. ושמעתי דבר נפלא מהמחנך הדגול הרי"מ שווארץ שליט"א מב"ב שבילדותו היה מתפלל לפעמים עם הגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, ומפעם לפעם היה אביו מבקש מר"א שיבחן את הילד על מה שלמד בת"ת, ואכן היה ר' אברהם מעמידו בכור המבחן, אלא שהיתה לו 'קפידא' לשאול את הילד רק בדבר שיש בו מחלוקת בגמרא, כדי שלעולם לא יענה הילד בטעות תשובה שאינה נכונה לגמרי, אלא אם לא היה יודע את הדין על בוריו והיה אומר למשל 'מותר' מיד היה רבי אברהם אומר לו, אכן זה לתנא פלוני, ומהי שיטת התנא החולק... ובכך היה מציל את הילד מלבוא לידי בזיון. ואמר אותו מחנך, שכל כך נחרטו הדברים על לוח ליבו, שעד עצם היום הזה אף הוא מחזיק במנהג זה לשאול את תלמידיו רק בדבר שיש בו חילוקי שיטות ודעות.

ומילתא אגב אורחא קמ"ל הדרכה טובה להורים ומחנכים, למען ידעו כי הכל תלוי בידם לטוב או למוטב, כל הנהגה טובה שהם נוהגים בה נחקקת בנפשות התלמידים, עד שגם כי יזקינו לא יסורו מהם... וח"ו להיפך, ותן לחכם ויחכם עוד.

כט. עיקר מעלת וסגולות התורה נאמרו על עמלים בה. ידוע כי לפני כשמונים שנה היה בעיה"ק ירושלים 'קמיע' שכתבו הט"ז בכבודו ובעצמו, סיפורי מופת רבים נקשרו באותו הקמיע, שעל ידו נפקדו עקרות ונרפאו חולים, עד שבא מאן דהו ורצה להעתיקו כצורתו וכמתכונתו (ולא ידע 'חכם' זה כי בפתיחת הקמיע נפסד סגולתו), פתחו ומצא כתוב בו בזה"ל, אני דוד בן שמואל הלוי, עמלתי על התוספות בחולין דף צ"ו (ע"א), בזכות זה יעזור ה' שכל העקרות יושעו וכל החולים יתרפאו. ולפי דרכנו למדנו, שלא ביקש הט"ז בזכות חיבורו ט"ז על שולחן ערוך או שאר עניני צדקותו, רק ביקש בזכות יגיעת התורה, והרי זאת היגיעה שייכת לכל אחד ואחד מאתנו ביתר שאת ועוז.

כתב ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על יצרו.

ל. מעשה הובא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד ע"ז), בן תורה אחד בא להתייעץ עם הגה"ק החזון איש זי"ע בנוגע לאיזה עניין רפואי שהוא מסובך בו ונראה שעליו לעבור איזה 'ניתוח', החזו"א אכן יעץ לו לערוך את הניתוח במקום פלוני אצל רופא פלוני. אח"כ שאלו הבחור, אם הוא יכול לדבר עמו בלימוד, ודיברו במשך שעה ארוכה בעניין השייך לסדר קדשים, והחזו"א נהנה טובא מבן תורה זה. כשסיימו, אמר לו החזו"א בנוגע לניתוח אינך צריך לניתוח כלל. לא הבין הלה - מעיקרא מאי קסבר החזו"א ולבסוף מאי קסבר, הבהיר לו החזו"א, בתחילה דברתי עמך 'כמהגו של עולם', אבל, משראיתי כי מ'עמלי תורה' אתה, הוריתי לך לבטלנו, כי הקב"ה מתנהג עם עמלי התורה בהנהגה שונה, ואינך זקוק לאותו הניתוח, לפני כמה שנים סיפר זאת בלייקוואד ראש הישיבה רבי מלכיאל קאטלער שליט"א, נענה זקן אחד ואמר אני הוא 'בעל המעשה'.

לא. ובכלל זה, בשעה שמתחזק ללמוד על אף ש'מפריעים' לו ללמוד ורוצים לגרור אותו לשיחה בטילה, או בשעה שיש לו טרדות שונות. וכבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע לבאר מנהג ישראל להפסיק 'חתן' באמצע דרשתו

ללמוד להבין ולהשכיל^{לה}, כי זה עיקר חביבות עסק התורה לפני המקום.

ובן איתא ב'ספר חסידים' (אות תתקמ"ה) 'לפי שאצל הקב"ה לב שאינם פיקחים בדורות האחרונים כלב פקחים שהיו בדורות הראשונים, שאם לא תאמר כך יוכל כל דור לומר, למה לא נבראתי בימים הראשונים

הקב"ה יותר מזה, כמו שאומרים בפיוט 'אקדמות' (לפני קריאת התורה בחג השבועות) 'צְבִי וְחֲמִיד וְרִגִי דִילָאֵן בְּלְעֻתָא', פירוש שהקב"ה חפץ ומתאוה שיתייגעו בני ישראל בתורה^{לה}, ולהכי דייק וקאמר דילאון בלעוּתא כלומר שיעמלו ויתייגעו בתורה ולא אמר 'דידעין אורייתא'^{לה}, כי אין הקב"ה מונה כמה הצליח האדם להספיק ללמוד ולדעת, אלא כמה שעות הקדיש מוזמנו

בשירה ובזמרה, שבאים לרמז לו להתחזק ללמוד למרות כל המניעות והטרדות ולהמשיך בשלו למרות כל ה'רעש' וההמולה שמסביב...

לב. בדרך צחות אמרו לפרש בלשון הכתוב 'אדם כי ימות באהל', שמרמז על מי שיש לו 'אהל' – שזכה לבנות בית בישראל, וריחיים על צווארו, ואף על פי כן ממית עצמו לעסוק בתורה – שבוודאי דברי תורה יתקיימו בו.

לג. וכך כתיב (ויקרא כו ג) 'אם בחוקותי תלכו', ופירש רש"י 'שתהיו עמלים בתורה', וביארו הטעם שנאמר עניין זה בלשון הליכה, בדרך משל לאיש שבעצת רופאו ערך בכל יום 'הליכה' המשיך כשעה תמימה (הליכה שאין בה מטרה אלא ההליכה עצמה...), פעם אחת עבר בסמוך אליו רכב אשר 'מנהיגו' היה 'בעל חסד' גדול, וקרא לאותו 'הולך' שיעלה לרכבו ויקחנו למחוז חפצו, סירב ההולך לעלות, אבל בעל החסד המשיך להפציר בו – את כל הילוכך במשך שעה אקצר למשך שתי דקות... ולא הועיל מאומה, כי אין לו כל מטרה בהגעה לאיזה מקום רק בעצם ההליכה חפצו ומטרתו... וכך הוא לעניין התורה, כי עצם ה'ההליכה' והיגיעה היא המטרה והתכלית...

לד. והכי נמי חזינן ממקרא שכתוב גבי יעקב ועשו, דכתיב (בראשית כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים', וידועה הקושיא מדוע לא נאמר אצל יעקב כמו שנאמר בעשו 'ויעקב איש תם יודע ובקי בתורה', ואמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל (דרשות ושיחות שבט הלוי תשנ"ט עמוד ס), שאכן זה ההבדל בין צד הקדושה לצד הטומאה, דאין מעלתו של עשו ניכרת כי אם על ידי התוצאות, היינו אם יהא יודע ציד בפועל ממש, אבל אם למד והתייגע ולא הצליח בלימודיו להיות ציד אזי אין בו ממש, לא כן הדבר אצל יעקב אבינו, כי בלימוד התורה העיקר הוא להיות יושב אוהלים וללמוד בהתמדה, ולפניו יתב"ש שוה היודע ש"ס ופוסקים למי שאין לו כשרונות ומתייגע בתורה.

איתא בגמרא (סוטה לה) דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט נד) 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה... אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן דכתיב (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואילו דוד הביא את הארון בעגלה (ש"א ו יט), וצריך לבאר מהו ה'פגם' בכך שקרא לדברי תורה 'זמירות', ועוד, מדוע הכשילוהו דווקא בעניין נשיאת הארון ומה שייכותו לאותו החטא, ומבארים משם הגרי"ז מבריסק זצ"ל כי כח השירה והנגינה תלוי בב' דברים, במי שמתייחס אחר משפחות משוררים, או במי שניחן בכשרון מיוחד לשורר ולזמר, ולזה אמרו לו לדוד המלך עשית לדברי תורה' כזמירות שרק כעל כשרון או הבא ממשפחת למדנים הוא יצליח בתורה, לא כן, אלא כל העוסק בתורה 'כשור לעול וכחמור למשא' וכדוגמת 'נושאי הארון' אשר בכתף ישאו זה האיש יצליח בעסק התורה.

לה. עיקר חשיבות הלימוד כשהוא בא בקושי ויגיעה ולפום צערא אגרא. וכדברי הרה"ק החתם סופר זי"ע (שו"ת יו"ד רל"ד ד"ה ופר"מ) על המשנה (אבות ה ה) שבבית המקדש היו 'עומדים צפופים ומשתחוים רווחים', ולכאורה הרי ביד ה' הכל יכול להרחיב את הנס שגם עמידתם תהיה ב'רווח', אך בדווקא אינו כך, בכדי שיקבלו עם ה' את שכרם משלם על הדוחק והעמל, כי (ברכות ו) 'אגרא דכלה דוחקא'.

צדיקים המליצו על עניין ה'עמל', בהא דמצינו רבות בש"ס 'עמילן של טבחים' שהוא פת מתבואה שלא הביאה שליש ומניחין אותה על פי הקדירה והיא שואבת את הזוהמא (עי' פסחים מב:), כך על ידי העמל והיגיעה בתורה ישאב האדם את כל הזוהמא מעצמו, לטהר ולקדש נפשו רוחו ונשמתו (כע"ז איתא במאור עיניים ישמח לב פסחים, סור מרע ועשה טוב להרה"ק מזידיטשוב).

באר הפרשה - פרשת הקת

לבנו בתלמוד תורתך, ואם היה פירושו כפשוטו היה לו לומר 'ותפתח לבנו לתלמוד תורתך', ומהו בתלמוד, אלא הכוונה לפתוח את הלב שייכנס בו יראת ה', או כל מידה נכונה, והנה כל דבר סגור פותחים במפתח, ומהו המפתח לפתוח בו את הלב, היינו התלמוד, נמצא שעם הלימוד יפתח לבו ויכנס בו כל דברי התורה אשר ילמד לו.

עזרנו אלוקי ישענו, וברכנו בכל הברכות, ובקרוב נזכה להטהר באפר פרה בביאת גואל צדק בב"א.

שהיו חכמים גדולים והייתי לומד תורה הרבה. אמור לו - מה איכפת לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכווין לבו לשמים, ולא ישב בטל אלא יהגה בכל עת שיכול לו אע"פ שאין לבו חריף כל כך.

איתא ב'רוקח' (בפרשתן) על הפסוק 'ואת חוקת התורה', חוקשה חוקת התורה לפרה אדומה, מה פרה אדומה מטהרת אף התורה מטהרת לומדיה לשמה.

וכה פירש הגאון רבי שלמה קלוגער זי"ע (אבל משה תחילת ההספד על החתם סופר) כי אנו מבקשים ותפתח

וכבר נכנס חסיד אחד אל ה'חידושי הרי"ם', והתאונן בפניו שיש לו קשיים בעבודת ה', השיב לו הרי"ם 'א שאנד וואלט גיוועהן [- לחרפה ולבושה היה לנו], אילו היתה העבודה למלך כה גדול מגיעה לנו בקלות... דמן הדין כך הוא, והדעת נותנת שיצטרך האדם להתייגע בעבודת המלך, לכן צריך לשמוח עם הקשיים ולעמוד בהם בגבורה. לו. כתב הגה"ק החפץ חיים זי"ע (תורת הבית פי"ג) בענין לימוד התורה מצוי מאד אצל הלומדים שיראה שאינו מצליח כל כך בלימודו (להיות בקי בע"פ, או שעצם העסק בתורה יקשה עליו) ממילא יתרושל לגמרי מהלימוד, ובאמת אין נכון הדבר, וכמו שאחז"ל משל לשר אחד שציווה לאיש שימלא הכלי שלו מים, ועבור כל דלי יתן לו דינר זהב, והנה בשולי הכלי היה נקב, וכמה שניסה האיש למלאות נשפכו המים דרך הנקב על הארץ, על כן פסק למלא, עבר שם חכם אחד ושאלו מדוע פסקת, השיב האיש, מה תועלת בפעולתי, הרי הכל נשפך על הארץ, אמר לו החכם, מה איכפת לך, הלא שכר זהובים אתה נוטל, גם השר מכיר את הכלים שלו אלא שהוא רוצה להנות אותך, כן הדבר הזה בק"ו פי אלף אלפים, הקב"ה מכיר כל איש ואיש וטבעו אם הוא זכרן או לא, וכן כל כיו"ב משאר קשיים ונסיונותיו, ואעפ"כ ציווה לכל ישראל שילמדו תורה, ויחזרו עליה, מה איכפת לו לאדם... כל תיבה ותיבה שהוא לומד היא מצוה בפני עצמה, חטוף ואכול עד כמה שידך מגעת, ונאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. לז. דברים אלו אמרם הגאון רבי שלמה קלוגער זי"ע בהספידו על החתם סופר זי"ע, וכה היו דבריו, מנהג ישראל להתחיל את ההספד בדברי תורה. והביאור בזה, כי הקב"ה אמר למשה עבדו (במדבר כ ח) 'ודיברתם אל הסלע' ואיתא במדרש (ילקוט"ש במדבר כ, רמז תשס"ג) שאמר לו 'ודברתם אל הסלע - שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע', הרי כשרצה לשבור האבן ולהוציא ממנו מים ציווה עליו לומר דבר הלכה, כי הוא מסוגל להוציא מים מן האבן. וכן בדין כשאנו רוצים לשבור לב האבן להוציא ממנו מים - דמעות על אדם כשר, אומרים איזה דבר הלכה ויצאו המים אף מאלו הנוכחים שליכם לב אבן. וכיו"ב לכל הרוצה שיקויים בו מקרא שכתוב (הושע יג ח) ואקרע סגור לבם יוכל לעשות זאת על ידי שיקרא פרק אחד או הלכה אחת... כעין זה כתב הרה"ק השפת אמת זי"ע שבאם רואה אדם שליבו סתום לדברי תורה אזי הדרך לפתחה היא אך ורק על ידי לימוד התורה הקדושה.

בדומה לזה כתב הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זי"ע דברים נפלאים ופתח פיו במשל למה הדבר דומה, לאחד הנכנס אל בית היין, ועז חפצו לטעום מעט מן האדום האדום הזה, אך אין לו כי אם כוס אחת שאינה נקיה, עד שנפשו קצה לשתות בזה הכוס, ואילו מים חיים לתת אל כלי ולשטוף את הכוס גם לא היה שם בנמצא, מה עושה האיש, הרי הוא לוקח מעט מהיין הרב המצוי מימינו ומשמאלו, ועם היין ירחץ את הכוס בכדי שיוכל לשתות הימנו יין ולהתענג מפרי הגפן, וממנו נלמד וכן נעשה גם בינה של תורה, שאל יאמר האדם הן אני עץ יבש אין בי לא תורה ולא מעשים מלא אנוכי בעוונות עד שאיני יכול ללמוד את התורה הקדושה והטהורה, כי לא כך הם פני הדברים, אלא העצה היעוצה היא שילמד האדם את חוקי חורב ויעסוק בדברי תורה ביגיעה וזאת התורה אשר ילמד תנקה ותטהר את נפשו רוחו ונשמתו, עד אשר יגיע למדרגה הראויה לשתות מהיין הטוב בלימוד התורה ואף להשקות עם רב ללמוד וללמד את תלמוד תורתך.